

Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Trendy demograficzne w Europie: zestaw narzędzi do działania

(C/2024/7062)

Sprawozdawca:	János Ádám KARÁCSONY (HU/EKR) wiceprzewodniczący rady komitetu Pest Vármegye
Dokumenty źródłowe:	Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Zmiana demograficzna w Europie: zestaw narzędzi do działania” (COM(2023) 577 final)

ZALECENIA POLITYCZNE

EUROPEJSKI KOMITET REGIONÓW (KR),

Uwagi ogólne

1. Uważa, że na szczeblu regionalnym nie zmieniły się trwale na lepsze, a w wielu przypadkach stały się wyraźniejsze, utrwalone długoterminowe tendencje demograficzne obserwowane w ostatnich latach, w tym starzenie się społeczeństwa, ucieczka młodzieży, luka w dzietności, niski współczynnik dzietności i urodzeń oraz przepaść między obszarami miejskimi i wiejskimi będąca wynikiem wyludniania się tych ostatnich. Regiony muszą dostosować się do tych tendencji i dołożyć wszelkich starań, aby przynajmniej złagodzić ich negatywne skutki. Migracja jest istotnym czynnikiem przemian demograficznych w Europie. W 2022 r. do UE przybyło 5,1 mln migrantów z państw spoza UE, a 1,5 mln osób wcześniej przebywających w jednym z państw członkowskich UE wyemigrowało do innego państwa członkowskiego ⁽¹⁾.
2. Odnotowuje, że przewidywany wpływ zmian demograficznych na społeczną gospodarkę rynkową UE w dalszym ciągu obejmuje kurczącą się liczbę ludności w wieku produkcyjnym, starzenie się społeczeństwa, zwiększoną presję na budżety publiczne i większe dysproporcje terytorialne z powodu wyludniania się, drenażu mózgow oraz trudności związanych z powrotem osób, które wyjechały.
3. Podkreśla, że w 2023 r. 82 regiony zostały uznane za znajdujące się w pułapce niedoboru talentów lub zagrożone taką pułapką ⁽²⁾, a w 2020 r. w UE jedna szósta wszystkich regionów odnotowała kurczącą się liczbę ludności ⁽³⁾. Zmiany te uwyppuklają pilną potrzebę prowadzenia polityki zrównoważonego rozwoju w celu wspierania dynamicznych, dobrze zintegrowanych i odpornych społeczności wiejskich, które zaspokajają potrzeby ich obecnych i potencjalnych nowych mieszkańców pragnących założyć rodzinę. Przyznaje, że niektóre wyspy, miasta i regiony metropolitalne doświadczają silnego wzrostu demograficznego i stoją w obliczu wyzwania związanego z przeludnieniem, co powoduje dużą presję na terytorium, zasoby publiczne i usługi.
4. Zwraca uwagę, że w 2020 r. średnia liczba urodzeń na kobietę wynosiła 1,5, czyli znacznie poniżej wartości 2,1 wymaganej do utrzymania stabilnej populacji ⁽⁴⁾. Średni wiek kobiet w chwili urodzenia pierwszego dziecka wzrósł do 29,7 w 2021 r. ⁽⁵⁾, natomiast odsetek gospodarstw domowych z dziećmi ogólnie spadł w UE w ostatnich latach ⁽⁶⁾. W 2022 r. całkowita płodność wynosiła 1,46 żywych urodzeń na kobietę, prawie połowa urodzonych dzieci to pierwsze dzieci swoich matek, a 22 % dzieci zostało urodzonych przez matki urodzone nie w kraju zgłoszenia, ale w innym kraju UE lub poza UE. Wśród młodych ludzi rośnie tendencja do odkładania decyzji o założeniu rodziny lub do ograniczania jej wielkości. Złożoność tego zagadnienia ilustruje fakt, że znaczący odsetek kobiet – zwłaszcza dobrze wykształconych –

⁽¹⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migration_and_migrant_population_statistics.

⁽²⁾ Komunikat „Wykorzystanie potencjału talentów w regionach Europy”, pkt 2.3.

⁽³⁾ Impact of demographic change, s. 8.

⁽⁴⁾ Demography report 2023, s. 6.

⁽⁵⁾ Eurostat 2022.

⁽⁶⁾ Demography report 2023, s. 12.

wskazuje, że chciałyby mieć więcej dzieci niż faktycznie mają – na istnienie tej rozbieżności wpływają czynniki takie jak trudności w godzeniu obowiązków zawodowych i opiekuńczych, niepewna sytuacja gospodarcza i społeczna, jeśli chodzi o perspektywy zatrudnienia, a także koszty utrzymania i mieszkania czy różnice w traktowaniu kobiet i mężczyzn ⁽⁷⁾.

5. Podkreśla, że wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 15–29 lat w UE pozostaje niepokojąco niski i wyniósł 49,7 % w 2023 r. w przypadku mężczyzn i kobiet, a w 2022 r. 12,5 % kobiet i 10,1 % mężczyzn w wieku 15–29 lat w UE nie pracowało ani nie kształciło się (młodzież NEET) ⁽⁸⁾. We wszystkich państwach członkowskich UE wskaźnik zatrudnienia kobiet jest niższy niż w przypadku mężczyzn. Istnieją też znaczne różnice między państwami europejskimi pod względem wskaźnika zatrudnienia kobiet i mężczyzn. Komitet zaznacza ponadto, że jeżeli zarobki i dochody kobiet i mężczyzn w wieku od dwudziestu do trzydziestu kilku lat ulegną stagnacji lub spadkowi w porównaniu z poprzednimi pokoleniami, będą oni dysponowali mniejszymi zasobami na założenie rodziny, w związku z czym, zgodnie z opinią KR-u w sprawie gwarancji dla młodzieży ⁽⁹⁾, należy położyć szczególny nacisk na wspieranie młodych ludzi podczas przejścia od kształcenia do zatrudnienia i na zapewnienie wczesnej stabilności finansowej i zawodowej, ponieważ powodzenie w tym zakresie jest ważnym warunkiem uczestnictwa w życiu zawodowym i społecznym, co ma kluczowe znaczenie dla możliwości posiadania dzieci i niezbędnych do tego zasobów finansowych.

6. Podkreśla, że według prognoz Departamentu Ludności ONZ od 2030 r. liczba ludności Europy zacznie się zmniejszać. W tym kontekście akcentuje, że w związku ze spadkiem liczby ludności i starzeniem się społeczeństwa utrzymanie wzrostu gospodarczego w Europie będzie coraz większym wyzwaniem. Zauważa, że biorąc pod uwagę współczynnik obciążenia demograficznego osobami starszymi, który wzrośnie z 33 % do 60 % do 2100 r., zwiększenie udziału kobiet w rynku pracy mogłoby pomóc w osiągnięciu celów UE na 2030 r. dotyczących wskaźnika zatrudnienia i może być jednym z najskuteczniejszych środków zaradczych wobec negatywnych skutków starzenia się ⁽¹⁰⁾, obok legalnej migracji i skutecznej integracji obywateli państw trzecich służącej złagodzeniu presji na rynku pracy. Odnotowuje, że aby zwiększyć udział kobiet w rynku pracy, trzeba podjąć szereg środków, np. zlikwidować lukę płacową między kobietami a mężczyznami, zapewnić dostęp do przystępnej cenowo opieki nad dziećmi i osobami starszymi, a także wyważony podział nieodpłatnej pracy domowej i opiekuńczej. Wzywa do ukierunkowanego wykorzystania zasobów UE do wspierania regionów o wysokim bezrobociu młodzieży.

7. Podkreśla, że wszystkie środki i strategie polityczne zalecone w niniejszej opinii muszą w pełni respektować swobodę kobiet w zakresie decydowania o swoim ciele bez względu na ich sytuację społeczną, ekonomiczną lub rodzinną. Polityka demograficzna nie może w żadnym wypadku ograniczać praw kobiet ani podważać ich autonomii cielesnej czy zdrowia psychicznego. Musi także w sposób kompleksowy gwarantować prawa reprodukcyjne kobiet oraz zapewniać powszechny dostęp do bezpiecznych usług opieki zdrowotnej i leczenia opartego na szacunku.

Potrzeba spójnych działań politycznych na wszystkich szczeblach sprawowania rządów

8. Zauważa, że regiony europejskie reagują na wyzwania demograficzne za pomocą licznych przyjaznych rodzinie środków sprzyjających wzrostowi gospodarczemu i tworzeniu miejsc pracy, polityki wspierania rodzin w całej ich różnorodności, w tym osób samotnie wychowujących dzieci, a także środków pozwalających godzić życie zawodowe z życiem rodzinnym, poprzez strategie polityczne mające na celu utrzymanie w regionach placówek edukacyjnych, zwłaszcza na obszarach wiejskich, uruchomienie inicjatyw na rzecz powrotu i zatrzymywania talentów i zapewnienie równych szans dla kobiet i mężczyzn. Zachęca do wykorzystywania funduszy UE do zwiększania lokalnych zdolności do skutecznego radzenia sobie ze zmianami demograficznymi.

9. Zachęca regiony europejskie do dalszego podejmowania tych wyzwań oraz dostosowywania się do nich, a także do wykorzystania możliwości związanych ze zmianami demograficznymi, takich jak te związane ze „srebrną gospodarką”. Zgodnie ze swoją opinią w sprawie aktywnego starzenia się w dobrym zdrowiu ⁽¹¹⁾ jest przekonany, że starzenie się jest ukrytą szansą, ponieważ wydłużenie życia tworzy rynek nowych przystępnych cenowo produktów i usług wspierających aktywne starzenie się w dobrym zdrowiu.

10. Uznaje znaczenie uczestnictwa obywateli i zachęca wiodące zainteresowane strony na szczeblu lokalnym, by wzmocniły regionalne horyzontalne strategie polityczne, podnosząc tym samym świadomość zmian demograficznych w społecznościach lokalnych, dzięki czemu wzrośnie uznanie dla przyjmowania środków bardziej ukierunkowanych na obywatela. Sugeruje również, aby szeroko omówić wyzwania demograficzne z obywatelami europejskimi.

⁽⁷⁾ „Zmiana demograficzna w Europie: zestaw narzędzi do działania”, pkt 3.1.

⁽⁸⁾ Eurostat 2023.

⁽⁹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Wspieranie zatrudnienia ludzi młodych: pomost do zatrudnienia dla kolejnego pokolenia – wzmocnienie gwarancji dla młodzieży (Dz.U. C 106 z 26.3.2021, s. 7).

⁽¹⁰⁾ „Zmiana demograficzna w Europie: zestaw narzędzi do działania”, pkt 2.

⁽¹¹⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Starzenie się w aktywności i dobrym zdrowiu (Dz.U. C 39 z 5.2.2020, s. 53).

11. Uważa, że nadszedł czas na włączenie zmian demograficznych jako przekrojowego wyzwania do prac wszystkich komisji oraz na rozważenie możliwości utworzenia grupy międzyregionalnej, która ściśle współpracowałaby z odpowiednią intergrupą Parlamentu Europejskiego. Celem byłoby zachęcanie do wymiany najlepszych praktyk i opracowywania skoordynowanych strategii uwzględniających szeroki zakres polityk UE, w tym kwestię równouprawnienia płci.

12. Zgodnie ze swoją niedawną opinią w sprawie drenażu mózgów⁽¹²⁾ podkreśla, że swobodny przepływ osób i pracowników stanowi podstawę rynku wewnętrznego, ale zwraca uwagę na niedawne sprawozdanie w sprawie rynku wewnętrznego⁽¹³⁾, w którym zasygnalizowano zmianę paradygmatu, a mianowicie uznano, że mobilność wewnątrzrajonna nie jest szansą dla wszystkich, ponieważ osoby mieszkające w słabiej rozwiniętych regionach napotykać znaczne rzeczywiste przeszkody w mobilności, takie jak wiek, brak umiejętności, obowiązki solidarności międzypokoleniowej, własność nieruchomości lub przywiązanie emocjonalne, i należy uczynić więcej, aby wspierać obywateli w zakresie „swobody pozostania na miejscu”. Wszystkim tym działaniom powinny towarzyszyć środki dotyczące pierwotnych przyczyn emigracji młodych i wykwalifikowanych obywateli, aby można było zmniejszyć dysproporcje terytorialne i zwiększyć atrakcyjność regionów zmagających się z wyludnieniem. Ponadto należy zauważyć, że oprócz już wspomnianych przeszkód, nierówności gospodarcze i brak informacji na temat dostępnych możliwości stanowią istotne bariery dla wielu mieszkańców słabiej rozwiniętych obszarów. Brak zasobów finansowych może ograniczać dostęp do mobilności, a niewystarczające rozpowszechnianie informacji, na przykład na temat programów szkoleniowych, wspierania mobilności lub możliwości zatrudnienia sprawia, że wielu obywateli nie może skorzystać z tych możliwości. Te czynniki przyczyniają się do pogłębienia różnic między różnymi obszarami i grupami społecznymi w UE.

13. Potwierdza swoje stanowisko wyrażone w opiniach z 2016 r. i 2020 r. w sprawie zmian demograficznych, podkreślając, że zajęcie się kwestią poziomów dzietności w państwach członkowskich musi pozostać głównym celem. Uznaje, że tendencje demograficzne są złożonymi kwestiami powiązanych z różnymi obszarami polityki i że w związku z tym wskaźniki płodności nie ulegają szybkim zmianom. Migrację należy tymczasem uznać za narzędzie wsparcia stosowane w drugiej kolejności⁽¹⁴⁾. Podkreśla, że wkład migracji jest rozwiązaniem krótkoterminowym niepozbawionym ryzyka i potrzebne są istotne dodatkowe wysiłki na wszystkich szczeblach, aby zapewnić pełną integrację na rynkach pracy i w społeczeństwie. Zgadza się, że „legalna migracja i skuteczna integracja obywateli państw trzecich legalnie przebywających w UE mogą pomóc złagodzić presję na rynku pracy”⁽¹⁵⁾, ale nalega, że należy zająć się podstawowymi przyczynami migracji wewnętrznej osób młodych i wykształconych, aby zmniejszyć dysproporcje terytorialne i zwiększyć atrakcyjność regionów zagrożonych wyludnieniem.

14. Zgadza się z Radą, że wszystkie pokolenia powinny mieć możliwość wykorzystywania swoich talentów i realizacji aspiracji poprzez pogodzenie życia rodzinnego i osobistego z pracą zarobkową⁽¹⁶⁾. Zauważa, że legalna migracja i skuteczna integracja obywateli państw trzecich może odgrywać rolę uzupełniającą i przyczynić się do złagodzenia presji na rynku pracy.

15. Odnotowuje, że Komisja Europejska podjęła różne inicjatywy w przeszłości, w tym m.in. opracowała sprawozdanie w sprawie zmian demograficznych, zestaw narzędzi demograficznych, mechanizm pobudzania talentów, platformę wykorzystania potencjału talentów, wzmocnioną gwarancję dla młodzieży, europejską gwarancję dla dzieci, wzmocnioną długoterminową wizję obszarów wiejskich UE na 2024 r., europejską strategię w dziedzinie opieki, europejski program na rzecz umiejętności, plan działania w dziedzinie edukacji cyfrowej, zieloną księgę w sprawie starzenia się, strategię na rzecz równouprawnienia płci na lata 2020–2025, strategię na rzecz równości osób LGBTIQ na lata 2020–2025 oraz zaktualizowane Wytyczne dotyczące prawa obywateli Unii i ich rodzin do swobodnego przemieszczania się.

16. Z zadowoleniem odnotowuje, że Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny rozpoczął ocenę „Wpływ demografii na Europę socjalną”⁽¹⁷⁾, wnosząc tym samym wkład w obecne działania instytucjonalne.

17. Zwraca uwagę, że zestaw narzędzi demograficznych, który ma kluczowe znaczenie dla planowania i wdrażania strategii mających na celu zwiększenie kapitału ludzkiego, jest siłą rzeczy skoncentrowany na konkurencyjności ze względu na apel Rady Europejskiej⁽¹⁸⁾ i dotyczy możliwych filarów w ramach tego celu. Zauważa jednak, że nie uniemożliwia to Komisji kontynuowania wysiłków w odniesieniu do mniej wyraźnych aspektów terytorialnych, zgodnie z art. 174 TFUE, który przewiduje zmniejszenie dysproporcji regionalnych i zapewnia niezbędne podstawy prawne dla szerszego stosowania instrumentów na szczeblu europejskim i wymagane środki finansowe. Ponadto należy zapewnić wytyczne dotyczące potrzeb regionalnych w zakresie konkretnych zadań zgodnych z tymi aspektami terytorialnymi. Środki finansowe muszą wspierać zrównoważone i wspomagające podejście do kwestii demograficznych. W szczególności w kontekście polityki spójności UE powinna również dążyć do przywrócenia równowagi warunków gospodarczych i społecznych w Europie.

⁽¹²⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Regionów – Drenaż mózgów w UE: sprostanie wyzwaniu na wszystkich szczeblach (Dz.U. C 141 z 29.4.2020, s. 34).

⁽¹³⁾ Sprawozdanie Enrica Letty (2024 r.) *Much more than a market, Speed, Security, Solidarity, Empowering the Single Market to deliver a sustainable future and prosperity for all EU Citizens*.

⁽¹⁴⁾ „Zmiany demograficzne” (opinia KR-u z 2020 r.), pkt 16.

⁽¹⁵⁾ „Zmiana demograficzna w Europie: zestaw narzędzi do działania”.

⁽¹⁶⁾ Konkluzje Rady do Spraw Ogólnych w sprawie zarządzania zmianami demograficznymi w Europie, 13 grudnia 2023 r., pkt 4.

⁽¹⁷⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego – Wpływ demografii na Europę socjalną (Dz.U. C, C/2024/6867, 28.11.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/6867/oj>).

⁽¹⁸⁾ Konkluzje Rady Europejskiej z 29-30 czerwca 2023 r., pkt 18 lit. g).

Promowanie sprawiedliwości międzypokoleniowej i wspieranie rodzicielstwa

18. Zauważa, że pandemia COVID ujawniła potrzebę poprawy odporności europejskich systemów opieki oraz że usługi w tym zakresie mogą być niewystarczające, przez co mają większy wpływ na kobiety, ponieważ dodatkowe lub nieformalne obowiązki opiekuńcze nadal spoczywają głównie na nich, co wpływa na równowagę między życiem zawodowym a prywatnym oraz na możliwości podjęcia pracy zarobkowej. Podkreśla ponadto znaczenie strategii politycznych promujących dzielone obowiązki opiekuńcze. Pandemia COVID-19 wpłynęła również bardzo negatywnie na usługi wsparcia dla młodych ludzi, którzy powszechnie borykają się z największymi trudnościami spowodowanymi przez pandemię i wycofują z życia społecznego, co uniemożliwia im pozytywną integrację społeczno-zawodową. W ramach usług dla dzieci i nastolatków i zgodnie z europejskimi planami dotyczącymi zapobiegania problemom wśród młodzieży należy w większym stopniu zająć się zjawiskiem wycofywania się młodych ludzi z życia społecznego w następstwie pandemii i zapobiec pogarszaniu się tej sytuacji.

19. Popiera również wizję przedstawioną przez Komisję Europejską w zestawie narzędzi demograficznych, w szczególności postulat, by polityka demograficzna poszczególnych państw członkowskich opierała się na lokalnych realiach i by priorytetowo traktować w niej równość płci, niedyskryminację i sprawiedliwość międzypokoleniową.

20. Zdecydowanie uznaje znaczenie solidarności i współpracy międzypokoleniowej w rodzinach, w miejscu pracy i w społecznościach lokalnych. Obejmuje to wspieranie aktywnego starzenia się i umożliwianie transferu umiejętności między pokoleniami – są to czynniki, które pomagają utrzymać równowagę między życiem zawodowym a prywatnym i pozwalają kobietom i mężczyznom w każdym wieku prowadzić niezależne, zdrowe i satysfakcjonujące życie. Szczególną uwagę należy zwrócić na obszary wiejskie, gdzie mediana wieku jest wysoka, i zadbać o to, by wysiłki te były inkluzywne i sprawiedliwe oraz by nie były postrzegane jako jedyne rozwiązanie problemu niskiego współczynnika dzietności. Oznacza to również opracowanie programów zachęcających młodych ludzi do pozostania na tych obszarach, a także tworzenie możliwości zatrudnienia i szkoleń przyciągających nowe pokolenia.

21. Podkreśla, że państwa członkowskie muszą wdrożyć szeroki wachlarz środków w celu realizacji zaleceń Rady w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej⁽¹⁹⁾. Bardzo ważne jest, by zapewnić dostępne usługi zdrowotne również na słabiej rozwiniętych obszarach oraz by wzmocnić zintegrowane usługi opieki domowej na obszarach wiejskich, aby zaspokoić potrzeby ludności o bardzo wysokiej średniej wieku.

22. Kładzie nacisk na znaczenie rozszerzenia możliwości uczenia się w ramach programu ERASMUS+ na młodzież z obszarów wiejskich i oddalonych.

23. Zwraca uwagę na znaczenie wprowadzenia bardziej progresywnych i lepiej dostosowanych ram w celu rozwiązania problemu równowagi między życiem zawodowym a prywatnym pracowników wszystkich pokoleń, zwłaszcza z uwzględnieniem transformacji cyfrowej. Dostrzega możliwości, jakie stwarza praca zdalna, nie tylko jako narzędzie ułatwiające bardziej równy podział nieodpłatnej pracy domowej i opiekuńczej, ale także jako kluczowa strategia mająca na celu zatrzymanie młodych i wykwalifikowanych osób oraz przyciągnięcie innych osób, tak aby sprzyjać ponownemu zaludnieniu obszarów wiejskich. Przyznaje jednak również, że nie każdy może korzystać z tej formy pracy i że korzystanie z niej przez długi czas może mieć wady. Podkreśla przy tym kluczową rolę łączności i rozwijania sfery cyfrowej w zwiększaniu atrakcyjności regionów i miast dla rosnącej liczby „pracujących nomadów” wykonujących swoje zadania w pełni zdalnie.

24. Akcentuje, że młodym ludziom wchodzącym na rynek pracy potrzebne są kompetencje kluczowe w procesie uczenia się przez całe życie, a także szczególne umiejętności cyfrowe, zawodowe i osobiste, które pomogłyby im w zarządzaniu ich różnorodnymi przyszłymi ścieżkami kariery i życiem osobistym oraz przygotowałyby ich do życia w „społeczeństwie długowieczności”. Podkreśla, że obrane ścieżki edukacyjne i podejścia szkoleniowe i dydaktyczne mają bezpośredni wpływ na faktyczny sukces młodych ludzi na rynku pracy. Zatem szkoła powinna być w coraz większym stopniu powiązana ze światem pracy i należy ją wspierać za pośrednictwem europejskich, krajowych i regionalnych strategii inwestycyjnych, by ułatwić młodym ludziom wejście na rynek pracy. Należy jednocześnie wzmacniać ich umiejętności społeczne, by osiągnęli lepsze rezultaty w sferze zawodowej i osobistej, z myślą o ich pozytywnej integracji w dzisiejszym społeczeństwie.

25. Zwraca uwagę na znaczenie zwiększenia wspólnej odpowiedzialności kobiet i mężczyzn w celu poprawy równego podziału obowiązków, szans i praw związanych z opieką oraz z zaspokojeniem potrzeb wynikających z życia rodzinnego.

⁽¹⁹⁾ Zalecenie Rady z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie dostępu do przystępnej cenowo i dobrej jakościowo opieki długoterminowej (Dz.U. C 476 z 15.12.2022, s. 1).

26. Podkreśla, że zestaw narzędzi demograficznych wprowadza kluczowe elementy wyjaśniające różnicę między rzeczywistą a pożądaną wielkością rodziny ⁽²⁰⁾.

27. Zauważa, że chociaż zmiany demograficzne i decyzja dotycząca posiadania dzieci zależą przede wszystkim od osobistych wyborów życiowych dokonywanych przez poszczególne kobiety, mężczyzn i rodziny, polityka publiczna ma także do odegrania kluczową rolę w usuwaniu przeszkód i tworzeniu warunków, które umożliwiają kobietom i mężczyznom w społeczeństwie realizację ich osobistych aspiracji. Chodzi tu o bezpieczeństwo zatrudnienia, jakość życia, równe warunki pracy i dostęp do szerokiego wachlarza usług, takich jak opieka nad dziećmi i osobami starszymi oraz przystępne cenowo mieszkania. Te czynniki są kluczowe dla umożliwienia wszystkim korzystania z możliwości oferowanych przez integrację rynku.

28. Podkreśla, że priorytetem powinna być poprawa dostępu do wysokiej jakości inkluzywnych usług – rozłożonych równomiernie na całym obszarze – na wszystkich poziomach systemu edukacji, ze szczególnym uwzględnieniem wczesnej opieki nad dzieckiem, we współpracy z inicjatywami prywatnymi, także przy niestandardowych godzinach pracy. Priorytetowo należy też traktować lepsze wykorzystanie funduszy europejskich do poprawy świadczenia usług wysokiej jakości w dziedzinie edukacji, opieki zdrowotnej i opieki formalnej (opieka nad dziećmi, opieka pozaszkolna i opieka długoterminowa), zgodnie z zaleceniem Rady ⁽²¹⁾.

29. Podkreśla, że rozwój regionalny powinien gwarantować rodzinom i przyszłym rodzicom poczucie, że wychowują dzieci w zdrowym i bezpiecznym środowisku z dobrym dostępem do przystępnych cenowo i wysokiej jakości mieszkań, dobrej sieci transportowej i telekomunikacyjnej, atrakcyjnego otoczenia biznesowego ułatwiającego rozwój istniejących i zakładanie nowych przedsiębiorstw oraz do usług opieki nad dziećmi. Zachęca, by promować wsparcie na rzecz opieki nad dziećmi i usług dla rodzin, którego celem jest poprawa równowagi między życiem zawodowym a prywatnym oraz potencjalne zwiększenie współczynnika urodzeń.

Zwiększenie wsparcia demograficznego poprzez spójność w ramach przyszłego programu UE na rzecz konkurencyjności

30. Zauważa, że Rada uznała, iż niektóre regiony stoją w obliczu szczególnych trudności w rozwijaniu i zatrzymywaniu talentów, tj. połączonego wyzwania, jakim jest kurczenie się siły roboczej i niższy poziom szkolnictwa wyższego i kształcenia zawodowego, oraz oświadczyła, że polityka spójności musi pozostać kluczowym filarem UE i że w tym celu musi utrzymać jako swój jedyny cel promowanie harmonijnego rozwoju UE oraz wzmocnienie jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej, przy jednoczesnym zmniejszeniu dysproporcji w poziomach rozwoju różnych regionów i zacofania regionów w najtrudniejszej sytuacji.

31. Podkreśla, że przemiany demograficzne muszą pozostać ważnym punktem programu działań UE, ponieważ ramy te zapewniają właściwe przeznaczenie instrumentów finansowych i zasobów UE na odpowiednie działania i środki. W związku z tym zwraca uwagę na znaczenie uwzględnienia wskaźników demograficznych w kolejnych wieloletnich ramach finansowych.

32. Zwraca uwagę na znaczenie istniejących unijnych narzędzi finansowania spójności, które mogą pomóc złagodzić negatywne skutki zmian demograficznych wynikających zarówno z wyludnienia, jak i z przeludnienia regionów znajdujących się pod silną presją demograficzną. Z zadowoleniem przyjmuje skupienie się prezydencji Rady UE na kwestiach demograficznych i ich ścisłym związku z polityką spójności. W tym kontekście odsyła do prac KR-u na temat tego, jak w pełni wykorzystać potencjał polityki spójności w walce ze zmianami demograficznymi. Podkreśla, że narzędzia te powinny promować zrównoważone i wspomagające podejście do kwestii demograficznych na odpowiednim poziomie terytorialnym.

33. Podkreśla kluczową rolę, jaką odgrywa przeciwdziałanie zmianom demograficznym w odniesieniu do przyszłości polityki spójności i przyszłego programu UE na rzecz konkurencyjności. Odsyła do przygotowywanej opinii „Odnowiona polityka spójności po 2027 r., która nikogo nie pozostawia w tyle – odpowiedzi KR-u na 9. sprawozdanie na temat spójności, sprawozdanie grupy wysokiego szczebla ds. przyszłości polityki spójności i konkluzje Rady w sprawie przyszłości polityki spójności” oraz do opinii KR-u w sprawie przyszłości jednolitego rynku i konkurencyjności UE.

⁽²⁰⁾ „Zmiana demograficzna w Europie: zestaw narzędzi do działania”, pkt 3.1.

⁽²¹⁾ Zalecenie Rady z dnia 8 grudnia 2022 r. w sprawie wczesnej edukacji i opieki nad dzieckiem: cele barcelońskie na 2030 r. (Dz.U. C 484 z 20.12.2022, s. 1).

Wzmocnienie środków strategicznych w celu sprostania wyzwaniom demograficznym

Wzywa instytucje europejskie, aby:

34. rozważyły utworzenie w Komisji odpowiedniej struktury na szczeblu dyrekcji generalnych i komisarzy, która z myślą o realizacji celów przyjmowałaby strategie zapewniające równość płci i ogólne włączenie, oraz zapewniły stałe zasoby profesjonalno-administracyjne ukierunkowane na wyzwania demograficzne i przemiany demograficzne, w tym wzmocnienie wewnętrznych i międzyinstytucjonalnych struktur koordynacji;

35. zbadały sytuację i przedstawiły propozycje dotyczące tego, w jaki sposób polityka spójności mogłaby ogólnie odgrywać bardziej znaczącą rolę w stawianiu czoła wyzwaniom demograficznym; Komitet zauważa, że polityka spójności dysponuje już szerokim wachlarzem instrumentów w tej dziedzinie, jednak w przyszłości należy jeszcze bardziej wzmocnić jej rolę w rozwiązywaniu problemów demograficznych; proponuje wzmocnienie wdrażania polityki spójności na poziomie lokalnym i regionalnym w celu lepszego odzwierciedlenia specyfiki krajowej i regionalnej i zwiększenia skuteczności; podkreśla, że polityka spójności powinna promować zrównoważone i wspomagające podejście do kwestii demograficznych;

36. włączyły horyzontalnie wymiar demograficzny do planowania zarówno obecnych, jak i przyszłych wieloletnich ram finansowych (WRF) i narzędzi finansowania polityki spójności; obejmuje to proponowanie specjalnych celów demograficznych i przeznaczonych na ten cel zasobów w ramach istniejących narzędzi finansowania polityki spójności, w szczególności ukierunkowanych na Europejski Fundusz Społeczny (EFS+) i Fundusz Spójności, a także opracowanie konkretnych narzędzi w celu sprostania wyzwaniom demograficznym, przy jednoczesnym przydzieleniu środków na te inicjatywy przy opracowywaniu kolejnych WRF; podkreśla, że narzędzia te powinny promować równouprawnienie płci oraz zrównoważone i wspomagające podejście do kwestii demograficznych;

37. uznały ciągłość demograficzną za priorytet europejski, który ma kluczowe znaczenie dla utrzymania konkurencyjności UE, promowania dobrostanu, spójności społecznej i odporności oraz strategicznie wykorzystywały odpowiednie fundusze w celu odpowiedniego sprostania wyzwaniom demograficznym, proporcjonalnie do powagi sytuacji w każdym z dotkniętych problemami obszarów.

38. przeanalizowały wpływ zmian demograficznych na MŚP, takie jak małe przedsiębiorstwa rodzinne, w szczególności w celu oceny, w jaki sposób finansowanie UE mogłoby wspierać płynne przemiany pokoleniowe w zarządzaniu MŚP znajdującymi się w trudnej sytuacji;

39. przedstawiły dalsze konkretne propozycje w celu sprostania kluczowym wyzwaniom w świetle wyników sprawozdania na temat rynku wewnętrznego z 2024 r., w szczególności w celu zrównoważenia skutków drenażu mózgow, określenia skutecznych narzędzi i metod niezbędnych do wspierania „swobody pozostania na miejscu”, przyciągania talentów do regionów i w celu zapewnienia, że regiony będą mogły uzyskać korzyści z mobilności pracowników.

40. nadal rozwijały koncepcje i obszary stosowania usług świadczonych w interesie ogólnym w celu lepszego stawiania czoła wyzwaniom demograficznym;

41. opracowały propozycje, jak skutecznie zmobilizować i udostępnić narzędzia i zasoby finansowe w ramach polityki spójności w celu wsparcia wymiaru demograficznego;

42. dokonały wreszcie przeglądu dyrektywy w sprawie równowagi między życiem zawodowym a prywatnym po przeprowadzeniu konsultacji, w szczególności podczas przygotowywania sprawozdania na podstawie art. 18, oraz zaproponowały ponowne zdefiniowanie przepisów dyrektywy w kontekście transformacji cyfrowej, aby zapewnić skuteczne sposoby bardziej elastycznej organizacji pracy w środowisku cyfrowym (np. telepracę), również z myślą o zapewnieniu sprawiedliwych i przewidywalnych warunków pracy i równowagi między życiem zawodowym a prywatnym; wspomniana dyrektywa z pewnością stanowi istotny krok naprzód, gdyż uwzględniła rolę opiekuna w kontekście godzenia życia zawodowego z prywatnym i obejmuje aspekty poza rolą samych rodziców; można by jednak jeszcze bardziej wzmocnić środki związane z opiekunami, aby skuteczniej reagować na wyzwania wynikające ze zmian społeczno-demograficznych; byłoby zwłaszcza pożądane, aby dyrektywa zapewniła ambitniejsze wsparcie opiekunom zajmującym się osobami starszymi lub członkami rodzin z niepełnosprawnościami, aby zapewnić równy dostęp do usług opiekuńczych i promować lepszą równowagę między obowiązkami opiekuńczymi a możliwościami uczestnictwa w rynku pracy; mogłoby to obejmować na przykład wynagrodzenie za urlop opiekuńczy oraz rozszerzenie tego świadczenia na osoby opiekujące się osobami spoza gospodarstwa domowego; dzięki temu prawodawstwo stanie się bardziej inkluzywne i będzie lepiej reagować na różnorodność realiów rodzinnych i społecznych;

43. propagowały dalsze badania danych i podejście naukowe do kwestii demograficznych z użyciem wewnętrznych zasobów ludzkich w odniesieniu do rodziców, młodych i starszych pokoleń oraz dalsze badanie przyczyn rozbieżności między rzeczywistością a pożądaną wielkością rodziny w UE;

44. opracowały posegregowane według kryterium płci wskaźniki dotyczące wyników w dziedzinie przemian demograficznych na odpowiednim poziomie terytorialnym.

Wzywa państwa członkowskie, aby:

45. rozważyły utworzenie stałego składu Rady z udziałem ministrów ds. demografii z państw członkowskich; taka Rada powinna mieć na uwadze aspekt równouprawnienia i wymiar międzypokoleniowości oraz opracowywać mechanizmy wymiany dobrych praktyk na szczeblu europejskim w zakresie polityk krajowych mające na celu wspieranie rodziców, rodzin, młodzieży oraz starszych kobiet i mężczyzn, z poszanowaniem kompetencji krajowych.

46. priorytetowo traktowały inicjatywy mające na celu równouprawnienie płci, zatrzymywanie i zachęcanie do osiedlania się młodych ludzi na obszarach w kryzysie demograficznym i podniesienie współczynnika urodzeń w państwach członkowskich poprzez tworzenie sprzyjających warunków kobietom i mężczyznom, którzy chcą mieć dzieci.

47. Przypomina, że co roku obchodzony jest w dniu 15 maja Międzynarodowy Dzień Rodzin ustanowiony przez ONZ. Proponuje, analogicznie, ustanowienie Europejskiego Dnia Rodzin, który byłby świętem rodzin w całej ich różnorodności.

48. Wzywa władze lokalne i regionalne – zwłaszcza te władze lokalne i regionalne w całej Europie, które już teraz dają przykład, integrując migrantów i uchodźców – do wymiany najlepszych praktyk, zwłaszcza z mniejszymi gminami, które często nie mają takiej samej zdolności do przyjmowania i integracji migrantów. Zwraca uwagę na Mechelen jako żywy i uznany przykład do naśladowania. Wprowadzenie dobrych praktyk w zakresie przyjmowania i integracji migrantów należy propagować dzięki finansowaniu dla władz lokalnych na obszarach wiejskich, tak aby mogły one wzmocnić swoje usługi.

Bruksela, 9 października 2024 r.

Vasco ALVES CORDEIRO
Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Regionów